

UOT 330.341.1**TÜRKİYƏ RESPUBLİKASINDA TEXNOLOGİYA
PARKLARININ FƏALİYYƏTİNİN XÜSUSİYYƏTLƏRİ
VƏ BU SAHƏDƏ DÖVLƏT SİYASƏTİ****Təyyar MUSTAFAYEV**

Bakı Mühəndislik Universiteti

Bakı / AZƏRBAYCAN

teyyarm@beu.edu.az

XÜLASƏ

Məqalədə son dövrlərdə Türkiyə Respublikasında yüksək ixtisaslı kadr hazırlığı, iqtisadiyyatın beynəlxalq rəqabət standartlarına uyğunlaşdırılması istiqamətində həyata keçirilən tədbirlər və mövcud vəziyyət nəzərdən keçirilmişdir. Daha sonra Türkiyədə elmi-tədqiqatlara ayrılan vəsaitlərin son dövrlərdə ÜDM-dəki xüsusi çəkisi ilə bağlı bəzi statistik göstəricilər verilmişdir. Türkiyədə qurulması planlaşdırılan texnoparklardan gözlənilən fayda və texnoparkların fəaliyyəti ilə bağlı nəzərdə tutulan strategiyalar qeyd olunmuşdur. Daha sonra texnoparkların fəaliyyəti ilə bağlı qanunda nəzərdə tutulmuş güzəştlər məqalədə öz əksini tapmışdır. Bununla yanaşı texnoloji təkmilləşdirmə bölgələri üçün qanunda nəzərdə tutulmuş vergi təşviqləri də göstərilmişdir. Məqalədə eyni zamanda Türkiyədə fəaliyyət göstərən bir sıra texnoparklar haqqında da məlumatlar verilmiş, həmin texnoparkların qurulmasında və fəaliyyətində müəyyən edilmiş bir sıra çatışmazlıqlar qeyd edilmişdir. Sonda ölkəmizdə xüsusi əhəmiyyəti ola biləcək bir sıra təkliflər verilmişdir.

Açar sözlər: Türkiyə Respublikası, "Texnoloji İnkişaf Bölgələri", texnoparklar, ODTÜ, OSTİM, İzmir texnopark, Arçelik, vergi təşviqləri.

**THE PERFORMANCE CHARACTERISTICS OF INDUSTRIAL PARKS
IN THE REPUBLIC OF TURKEY AND GOVERNMENT POLICY
IN THIS AREA****SUMMARY**

In the article, recently in the Republic of Turkey, highly qualified staff preparation, measures taken to adapt the economy to International competition standards and the current situation has been reviewed. Initially, public policy to improve the system of vocational training of staff and the role of a number of large companies in this field have been considered. Consequently, funds

allocated to scientific research in Turkey in recent years and some statistics on the proportion of GDP has been shown. The expected benefits from the planned technological parks established in Turkey and the strategies envisaged for the activities of Technoparks are mentioned. Then, discounts foreseen in the law about the activities of the Technoparks are considered in the article. In addition, tax incentives foreseen in the law for technological development zones has also been emphasized in the article. At the same time, information on some Technoparks operating in Turkey was also given and a number of proposals were made at the end of the article which could be of particular importance.

Keywords: Turkey, vocational education, "Technological Development Zones", industrial parks, METU, OSTİM, Izmir Technoparks, Arcelik, tax encouragements.

ХАРАКТЕРИСТИКИ ДЕЙСТВИЯ ТЕХНОЛОГИЧЕСКИХ ПАРКОВ В ТУРЕЦКОЙ РЕСПУБЛИКИ И ГОСУДАРСТВЕННАЯ ПОЛИТИКА В ЭТОЙ ОБЛАСТИ

РЕЗЮМЕ

В статье дан обзор о подготовке высококвалифицированных кадров за последний период в Турецкой Республике, о текущей ситуации, усилия мер в направлении по гармонизации стандартов международной конкурентоспособности экономики. Первоначально были рассмотрены роли государственной политики и целого ряда крупных компаний в направлении усовершенствования системы профессиональной подготовки персонала. В дальнейшем были даны некоторые статистические показатели доли средствам ВВП, выделенных научным исследованиям в Турции за последние годы. Были отмечены ожидаемая польза от создания планируемых технических парков и стратегий индустриальных парков. В статье также нашли свое отражение и, предусмотренные законом, скидки для деятельности технопарков. Помимо этого, для технологических зон развития приведены, предусмотренные законом, налоговые поощрения. В статье также представлены информации о ряде действующих в Турции технопарков, в конце были даны некоторые предложения, которые могут иметь особое значение в нашей стране.

Ключевые слова: Республика Турции, образование профессий, «Зоны технологического развития», промышленные парки, METU, OSTİM, Технопарк Измир, Арчелик, налоговые поощрения

Qloballaşma prosesinin nəticəsi kimi dünya ölkələri təbii və iqtisadi ehtiyatlardan daha səmərəli istifadə və daha çevik iqtisadi münasibətlərin qurulması zərurətini hiss etməyə başlamışdır. Eyni zamanda beynəlxalq iqtisadi münasibətlərin qurulması zərurətini hiss etməyə başlamışdır.

sibətlərin daha da mürəkkəbləşdiyi, dünya bazarlarında tələbin xüsusiyyətlərinin dəyişdiyi, rəqabət mühitinin dərinləşdiyi bir şəraitdə innovasiyalar, elmi-texniki yeniliklər, ixtiralar və onların tətbiqi məsələləri hər bir aspekt üzrə öz aktuallığını daha da artırmışdır. Bu proses bilik iqtisadiyyatını dövrün əsas tələblərindən birinə çevirmişdir.

Türkiyə Respublikasının son illərdəki sosial-iqtisadi nəticələrini təhlil etsək təhsildə aparılan islahatların nəticəsi kimi bu ölkənin bilik iqtisadiyyatının yaradılmasında böyük nailiyyətlər əldə etdiyi müşahidə olunur. Belə ki, ölkə iqtisadiyyatında ixracatın strukturunda yüksək bilik tələb edən texnologiya, maşınqayırma və cihazqayırma məhsulları üstünlük təşkil edir. Sözsüz ki, bilik iqtisadiyyatının formalaşmasında düzgün təşkil olunmuş təhsil sistemi dayanır.

Dünya iqtisadiyyatında son dövrlərdə bir sıra sahələrdə öz xüsusi çəkisini artırmağı bacaran Türkiyə öz təhsil sistemini və təhsil proqramlarını xeyli dərəcədə təkmilləşdirməyə nail olmuşdur. Təhsilin keyfiyyəti baxımından böyük nailiyyətlər əldə olunmuşdur. Təhsildə xüsusilə tətbiqi əhəmiyyətə malik istiqamətlərdə görülən tədbirlər öz səmərəsini göstərməkdədir. Bir sıra universitetləri dünyanın nüfuzlu universitetləri sırasına daxil olmuşdur. Bu universitetlərin hazırladığı yüksək ixtisaslı kadrlar elmi-tədqiqat, iqtisadiyyat və başqa bir sıra sahələrdə fərqlənməyə başlamışdır.

Hazırda Türkiyə ali təhsildə yaradılmış güclü maddi-texniki bazası, münasib təhsil şəraiti, təhsil və yaşayış xərcləri ilə də əmək bazarında rəqabət-qabiliyyətli, yüksəkixtisaslı kadrların hazırlanması imkanlarını xeyli genişləndirmişdir.

Türkiyə ali təhsil sisteminin yenidən qurulması mərhələsi 2011-ci ilin fevral ayından bu yana davam etməkdədir. Bir çox universitet yenidənqurmanın nə cür olmalı olduğu ilə bağlı raport hazırlamışdır. Məsələn ODTÜ tərəfindən hazırlanan rapordə, universitet təşkilatlanmasında, maliyyə və akademik strukturun idarəedilməsində, personal seçimi və məşğulluğunda universitetin müstəqil bir quruluşa malik olmasının önəmi vurğulanmışdır [10, s.8].

Bundan başqa burada universitetlərdə ixtisaslaşma, beynəlxalq rəqabət standartlarına uyğunlaşma, məhsuldarlıq, hesabatlılıq, universitetin idarə heyətinin yenidən formalaşdırılması üçün nələrin edilməli olduğu, yeni strukturun hansı formada olmasının daha məqsədəuyğun olması ilə bağlı fikirlər də öz əksini tapmışdır.

Türkiyə universitetlərlə sənaye arasında əməkdaşlığı inkişaf etdirən ölkələrdəndir. Bu əməkdaşlıq üzrə tənzimləmə siyasəti beşillik inkişaf planları əsasında həyata keçirilmişdir və bu proses bu gün də davam etdirilir.

Türkiyədə elmi-tədqiqatlara və texnologiyaların inkişafına sərf olunan vəsaitlərin ÜDM-dəki payı son illərdə artmışdır.

Türkiyədə tədqiqat-təkmilləşdirmə xərclərinin ÜDM-də xüsusi çəkisi 2002-ci ildə 0,53%-ə, son illərdə elm və texnologiya sahəsində müşahidə olunan siyasətə bağlı olaraq 2012-ci ildə 0,92%-ə çatmışdır. Bu faiz 2011-ci

ildə 0,86% idi. 2012-ci ildə tədqiqat-təkmilləşdirmə fəaliyyətləri tədqiqatı çərçivəsində, ictimai quruluşlar, vəqf universitetləri və ticarət sektorundakı anket nəticələrinə, dövlət universitetlərinin büdcə və şəxsi sənədləri əsasında yerinə yetirilən hesablamalara görə Türkiyədə ümumi daxili tədqiqat-təkmilləşdirmə xərcləri 2012-ci ildə əvvəlki illə müqayisədə 17,1% artaraq 13,062 milyon TL olaraq hesablanmışdır [11, s. 21].

1991-ci ildə rəsmi qəzetdə nəşr olunan məlumatlara görə, Türkiyədə texnoparkların qurulması aşağıdakı məqsədləri daşıyırdı:

- Dünya bazarı üçün rəqabət potensialına və daxili bazarda strateji əhəmiyyətə malik texnologiyaya əsaslanan sənaye sahələri qurmaq;
- Daxili və xarici sərmayəni təşviq etmək;
- Universitet, dövlət və özəl sektor arasında güclü əlaqə yaratmaq;
- Yeni xammal, bacarıqlı işçi qüvvəsi və sərmayə üçün daha yüksək əlavə dəyərli ixrac məhsullarının istehsalını inkişaf və təşviq etmək;
- Yüksək iqtisadi təsirə malik yeni texnologiyalara sərmayə qoyulması və dolayı yolla məşğulluğun artırılması;
- Universitetlərin tədqiqat nəticələrini məhsuldar sektorlara tətbiq etmək [9. s. 186].

Türkiyədə elmi-tədqiqatların aparılması əsasən, biotexnologiya, kosmos araşdırmaları və peyk texnologiyası, elektron, bərpa oluna bilən enerji resursları, yeni vəsaitlər, dəniz elmləri, dəmir və kömür texnologiyası kimi istiqamətlər üzrə aparılır və texnoparkların əsasən bu istiqamətlərdə yaradılması nəzərdə tutulur.

Türkiyədə fəaliyyət göstərən texnoparkların fəaliyyət sahələri dünyadakı texnoparklarla müqayisədə bənzərlik nümayiş etdirir. Proqramlaşdırma və müdafiə sənayesi ən öndə gələn fəaliyyət sahələridir. Dünyadakı uğurlu texnoparklar tədqiq edilərkən firmaların ortalama istehsala keçmə müddəti 5 il olaraq götürülsə də, Türkiyədəki texnoparklarda fəal olan firmalar 3 ildən az bir müddət ərzində texnologiya ixracatına başlayırlar [2, s.88].

Türkiyədə qurulması planlaşdırılan texnoparklar layihəsindən sənaye, ticarət, elm və texnologiya sahələrində fayda və strategiyalar bu şəkildə müəyyən edilmişdir:

- Dünya bazarı üçün qlobal rəqabət potensialına və daxili bazarda strateji əhəmiyyətə sahib texnologiyaya əsaslanan sənayenin qurulması;
- Daxili investisiyaları və xarici kapital qoyuluşuna təşviq etmək;
- Universitet, dövlət və özəl sektor sənaye müəssisələri arasında effektiv qarşılıqlı əlaqələri qurmaq;
- Xüsusilə yerli xammal, bacarıqlı iş qüvvəsi və kapital üçün daha yüksək əlavə dəyərə sahib ixrac məhsullarının təşviqi və inkişaf etdirilməsi;
- Yüksək iqtisadi effektivliyə malik qabaqcıl texnologiyalara investisiya edilməsi və dolayı yolla məşğulluğu artırmaq;
- Qabaqcıl texnika və təhsilin tətbiqi ilə məhsul keyfiyyəti və məhsuldar-

- lığın artırılması;
- Universitetin tədqiqat nəticələrinin məhsuldar sektorlara ötürülməsi hədəflərini texno-parklar vasitəsilə reallaşdırma planları vardır [1, s. 52-53].

Türkiyədə texnoparkların qurulmasına 1980-ci illərdən başlanılmışdır. Bu mərhələdə ilk addımlardan biri kimi KOSGEB ilə universitetlərin qarşılıqlı əməkdaşlığının nəticəsi olaraq texnologiya mərkəzləri yaradılmağa başlandı. Bu fəaliyyətin tənzimlənməsi ilə bağlı hüquqi baza 2001-ci ildən 4691 sayılı qanunvericilik aktının qüvvəyə minməsi ilə formalaşdırılmışdır. "Texnoloji İnkişaf Bölgələri" anlayışı bu aktda istifadə olunmuşdur.

2015-ci ilin dekabrından etibarən fəaliyyətdə olan tədqiqat-təkmilləşdirmə fəaliyyətlərini həyata keçirən firmaların sayı 3744-ə çatmışdır. Bu firmaların 39%-i elektron yazışmalarda, 19%-i Kompüter və Rabitə Texnologiyarı sektorunda, 7%-i Elektronika və 5%-i Maşın və Təchizat Emalı sahələrində fəaliyyət göstərməkdədir. Bundan başqa Tibb, Enerji, Kimya, Ərzaq, Müdafiə kimi bir çox sektordan firmalar bölgələrdə tədqiqat-təkmilləşdirmə fəaliyyətləri çərçivəsində yerləşməkdədir. Texnoloji İnkişaf Bölgələrində, 2015-ci il dekabr ayından etibarən cəmi 38,239 şəxsi heyət məşğulluqla təmin olunmuşdur. Texnoloji İnkişaf Bölgələrində tamamlanan tədqiqat-təkmilləşdirmə layihəsi 18,318, həyata keçirilən tədqiqat-təkmilləşdirmə layihəsi 8,525 ədəddir. Fəaliyyətə başlayan Texnoloji İnkişaf Bölgələrində mövcud olan şirkətlərin, Amerika Birləşmiş Ştatları başda olmaqla, Yaponiya, İsrail, İngiltərə və Almaniya kimi dünyanın ən inkişaf etmiş ölkələrinə etdikləri texnoloji məhsul ixracı 2014-cü ilin sonu etibarilə təxminən 2,4 milyard ABŞ dollarına çatmışdır. Xarici investisiya baxımından yanaşdıqda Texnoloji İnkişaf Bölgələrində cəmi 174 xarici/ xarici ortaqlı firma yer almaqdadır [8].

Türkiyədə texnoparkların fəaliyyəti ilə bağlı qanunda texnoparklara bir sıra dəstək və güzəştlər nəzərdə tutulur:

- ETTKİ işçiləri üçün gəlir vergisindən azad olma;
- Şirkətlər üçün mənfəət vergisindən azad olma;
- Texnoparkın şirkətləri üçün işləyən akademik personal üçün stimullar.

Türkiyədə texnoloji təkmilləşdirmə bölgələri üçün xüsusi vergi güzəştlərini özündə əks etdirən qanun qəbul edilmişdir. Bu qanunun bir sıra müddəaları aşağıdakı cədvəldə əks etdirilmişdir [3, s. 100].

Cədvəl.

Texnoloji Təkmilləşdirmə Bölgələri Qanununa Görə Texnoparklara Tətbiq Olunan Vergi Təşviqləri Xülasə Cədvəl [3].

İdarəedici şirkətlər üçün nəzərdə tutulmuş vergi təşviqləri	Texnopark tərkibindəki firmalar üçün nəzərdə tutulmuş vergi təşviqləri	Texnopark tərkibində işləyən işçilər üçün nəzərdə tutulmuş vergi təşviqləri
<ul style="list-style-type: none"> - Fəaliyyət gəlirləri, gəlir və mənfəət vergisindən azaddır, - Qanunun tətbiqi ilə bağlı əməliyyatlarda hər cür vergi, rüsum və xərcdən azaddır. 	<ul style="list-style-type: none"> - Proqramlaşdırma və tədqiqat - təkmilləşdirmə qazancları gəlir və mənfəət vergisi xaricindədir, - Bölgədən edilən təhvil-təslim və xidmətlərdə ƏDV-dən istisna tətbiq edilir. 	<p><i>Tədqiqat-təkmilləşdirmə heyəti;</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Vəzifələri ilə bağlı əldə etdikləri məbləğlər hər cür vergi, rüsum və xərcdən istisnadır, - Tədqiqat-təkmilləşdirmə heyətinin icazəli formada bölgədən kənarında həyata keçirilən fəaliyyətlərindən əldə edilən məbləğin, tədris üzvü kadrlar üçün 50%-i, digər tədqiqat- təkmilləşdirmə heyəti üçün 25%-i gəlir vergisindən istisnadır
		<p><i>Köməkçi heyət;</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Vəzifəsi ilə bağlı məbləğ hər cür vergi, rüsum və xərcdən istisnadır (tədqiqat-təkmilləşdirmə heyəti sayının 10%-i ilə məhdudlaşır)

Türkiyədə bir sıra texnoparkların fəaliyyətini universitet-sənaye əməkdaşlığının, ölkədə təhsilin, yüksək ixtisaslı kadr hazırlığının inkişafı, məşğulluğun artırılması baxımından xüsusilə fərqləndirmək lazımdır.

Orta Şərq Texniki Universiteti Texnoparkı Türkiyədə yaradılmış ilk texnopark olmaqla bərabər, innovasiya fəaliyyətində digər texnoparklara nisbətən daha çox fərqlənməkdədir.

ODTÜ texnoparklarının yuxarı qurumu 12 nəfərdən ibarət "Ali Məsləhət Şurası"dır. Bu şuranın 50%-ni dövlət institutları, TUBİTAK, KOSGEB təşkil edilmiş sənaye zonasının biznesmenləri (OİZ), Ankara sənaye palatası və təşkilatlar təşkil edir. İdarəedici şirkət məsləhətçilər və biznes tərəfdaşlarla əlaqədə işləyirlər.

ODTÜ texnoparkının idarəedici şirkətinin fəaliyyətinə aşağıdakılar aiddir:

- Daşınmaz əmlakın idarəedilməsi;
- Monitoring və qiymətləndirmə;
- Texnoloji əməkdaşlıq

- Texnoloji transfer [1, S.52].

ODTÜ texnoparklarda yerləşən şirkətlərin bu texnoparkların güclü tərəfləri ilə bağlı bir sıra fikirləri vardır:

- ODTÜ texnoparkının markasının olması;
- Yeni kadrlar;
- Gəlir;
- Sahibkarlığın aparılması üsulları öyrədilir;
- Dövlət dəstəyi;
- Layihələrin dövlət dəstəyi;
- TÜBİTAK layihələri;
- Toplantılar aparılır. Toplantılar hesabına işbirliyi yaradır;
- Sorğulara cavab verir;
- Beynəlxalq tədbirlər haqqında məlumatlandırma;
- Tələbələr üçün iş yerləri;
- Universitetlər üçün təcrübə yeri;
- Beynəlxalq təcrübənin öyrənilməsi üçün layihələr təşkil edilir;
- Şirkət nümayəndəsi xaricə göndərilir;
- Şirkətlərə investorların axtarışına şərait yaradır;
- Xarici şirkətlərlə əlaqələr yaradılır;
- Sərgi və konfranslara şirkətlərin nümayəndələri göndərilir;
- Sənaye ilə əlaqələr yaradır;
- Texnologiyaların kommersiyalaşdırılmasına köməklik edir;
- Patentlərə və investisiyalara köməklik edir;
- Tədqiqatların aparılması;
- Alimlərlə əməkdaşlıq imkanları artır;
- Tələbələrin diplom işləri araşdırılır;
- Tələbələrin diplom işləri tətbiq edilir [1, s.59]:

Bununla belə ABŞ texnoparkları ilə müqayisə etdikdə ODTÜ-nün maliyyələşdirilməsində dövlətin rolunun, ABŞ texnoparklarında isə sənayenin rolunun daha çox olduğu müəyyən edilmişdir. Sənaye ilə əməkdaşlıq baxımından ODTÜ-nün ABŞ texnoparklarından geri qaldığı müşahidə edilmişdir.

OSTİM sənaye parkının idarəçilik heyəti 24 bölmədən ibarətdir və idarəçilik tərkibində olan müəssisələrin fəaliyyətinin yaxşılaşdırılması üçün anket sorğuları aparır. Bunun üçün xüsusi proqramlardan istifadə edir. Onun əsas funksiyalarından biri də sənaye bölgəsində bir sahəyə qulluq edən müəssisələri bir-biri ilə əlaqələndirməkdir. Burada eyni zamanda işçilərin işləməsi üçün hər cür şərait yaradılmışdır. Eyni zamanda Ostimdə alternativ enerji üzərində işləmək üçün "enerji parkı"nın açılması planlaşdırılır.

OSTİM-də sənaye istiqaməti daha güclüdür. ODTU universitet texnoparkıdır, OSTİM isə sənaye tipli tədqiqat apararı firmaları özündə birləşdirən texnoparkdır. Bununla yanaşı OSTİM ölkənin 6 universiteti ilə əməkdaşlıq edir.

OSTİM ilə ODTU birləşməsi gedir. ODTU layihələri OSTİM-də

kommersiyalaşdırılır. Bu gün OSTİM klaster siyasəti irəli sürür. Bölgədə olan əsas 6 klaster götürülüb. Bu klasterlərə daxil olan müəssisələr ərazi yerləşməsindən çıxırlar. Bu klasterlərə OSTİM-dən kənarında olan müəssisələr də daxil olur. Bu siyasət gələcəyə yönəlib. Müəssisələrin rəqabət qabiliyyətini artırmaq üçün nəzərdə tutulur. Klasterlər halında dövlət ilə əlaqələndirmə koordinatorlar tərəfindən aparılır.

Beləliklə, OSTİM-in siyasəti dövlət, müəssisə, universitet, sənaye birliyi yaratmaqdır. Tələb və təklif öyrənilir, qarşı-qarşıya qoyulur, iş birliyi yaradılır [1, s.57].

İzmir Texnoparkı Türkiyənin ən böyük texnoparklarından biridir. İzmir Yüksək Texnologiya İnstitutunun Kampusunda 2002-ci ildə qurulub, 2004-cü ildə işə fəaliyyətə başlayıb. Nəqliyyat baxımından da yaxşı yerləşdirilib. Buraya daxil olan firmalar əsasən biotexnologiya, elektronika, avadanlıq emalı, müdafiə, enerji, dizayn, kimya, telekommunikasiya, nanotexnologiyalar, avtomatika, robot sistemlər, turizm və s. istiqamətlər üzrə formalaşmaqdadır.

Ərazinin İYTE kimi beynəlxalq tədqiqat institutunda yer alması, buradakı firmalar üçün beynəlxalq bir tədqiqat-təkmilləşdirmə mühiti formalaşdırmaqdadır. Bir sıra universitetlərin bu bölgənin yaradılmasında rolu böyük olmuşdur. Bu universitetlərin də bölgənin qurucuları arasında olması firma və müəssisələr tərəfindən universitetin texniki və sosial imkanlardan istifadədə əlavə üstünlük yaradır.

Burada eyni zamanda ictimai qurum və quruluşları ilə birlikdə universitetin şəxsi heyətindən, bölgə əhəmiyyətli yeri olan fəaliyyətlərdə tədqiqatçı xidmətinə ehtiyac duyulanlar, işlədikləri iş yerinin icazəsi ilə davamlı və yaxud hissə-hissə olaraq işlədilər bilirlər. Eyni zamanda tədris hissəsinin işçiləri, universitetin idarə heyətinin icazəsi ilə yerinə yetirdikləri tədqiqatların nəticələrini ticariləşdirmək üçün bu bölgələrdə şirkət qura və bu şirkətlərin idarə olunmasında vəzifə tuta bilirlər.

İzmir texnoparkının bir sıra üstün cəhətləri vardır:

Bölgədə 6224 sayılı Xarici Sərmayəni Təşviq Qanunu və əlaqəli məsələlər çərçivəsində xarici mənşəli idarəedici və mütəxəssis tədqiqat-təkmilləşdirmə heyəti işlədilər bilinməkdədir.

Bölgədə yerləşən gəlir və mənfəət vergisi mükəlləflərinin, bölgə daxilində proqramlaşdırma və tədqiqat-təkmilləşdirmə fəaliyyətlərindən əldə etdikləri qazancları 31.12.2023-cü il tarixinə qədər gəlir və mənfəət vergisindən azaddır.

Bölgədə fəaliyyət göstərən tədqiqatçı, proqramçı və tədqiqat-təkmilləşdirmə heyətinin buradakı vəzifələri ilə bağlı gəlirləri də yenə hər cür vergidən azaddır [5].

Eyni zamanda burada Texnoloji İnkişaf Bölgələri ilə bağlı qəbul olunmuş 4691 sayılı qanuna əsasən göstərilən müddətə qədərki vergi güzəştləri, əlavə tətbiq edilən dəstək subyektlər və təşkilatlara yalnız bölgə daxilindəki fəaliyyətlər üçün keçərlidir.

Bundan başqa burada dövlətin Tədqiqat və təkmilləşdirmə Fəaliyyətlərinin Dəstəklənməsi Haqqında Qanuna əsasən gəlir vergisindən azad olan işçilərin fəaliyyətləri nəticəsində alacaqları əməkhaqqından müəssisə tərəfindən sığorta ödənişlərinin yarısı 5 il müddətinə Maliyyə Nazirliyi tərəfindən qarşılanaçaq.

Bütün bunlar texnoparkın fəaliyyətinə müsbət təsir göstərir, həm də innovasiyalara yönəldilən investisiyanın artımını daha da münasib edir.

İzmir texnoparkının idarə heyətinə universitet və iri şirkətlərin rəhbər vəzifəli şəxsləri daxildir. Bu isə onun fəaliyyətində həm universitet, həm də şirkətlərin maraqlarının təmsil olunması deməkdir.

Türkiyə Respublikası texnoparkların inkişafı ilə bağlı bir sıra layihələrdə beynəlxalq əməkdaşlıq siyasətini həyata keçirir. Belə ki, bu çərçivədə İstanbul və Berlin texnoparkları arasında bərpa olunan enerji, səhiyyə və nanotexnologiyalar kimi sahələrdə ortaq yeni texnologiyaların yaradılması planlaşdırılır. Bundan başqa İstanbul texnoparkında bir çox xarici şirkətlər, xüsusilə Almaniyanın telekommunikasiya və məişət əşyalarının istehsalı ilə məşğul olan şirkətləri iştirak etməkdə maraqlıdırlar.

Türkiyədə universitet-sənaye işbirliyinin uğurlu inkişafında bir sıra böyük şirkətlərin də önəmli rolu olmuşdur. Onlardan biri də "Arçelik A.Ş."-dir. Bu şirkət 200-dən çox dissertasiyanın hazırlanmasında universitetdəki akademik heyətlə birlikdə müsbət rol oynamış, bunun sayəsində universitetdəki biliyin, elmi-nəzəri bazanın tədqiqat-təkmilləşdirmə fəaliyyətinə cəlb olunmasına nail olmuşdur. Burada staj dövründən başlayaraq uzunmüddətli layihələr yerinə yetirilmiş, dissertasiyasını Arçelik A.Ş.-də tamamlayan 100-dən artıq mühəndis şirkət daxilində müxtəlif strukturlarda işlə təmin olunmuşdur.

İstanbul Texniki Universitetinin Maşınqayırma və Kimya-Metallurgiya fakültələri nəzdində Arçelik dəstəkli laboratoriyaların qurulmasına dəstək verilmişdir. Bu laboratoriyaların nəzdində Santez, TÜBİTAK işbirliyi layihələri yerinə yetirilməkdə, tələbələrin işləyə biləcəkləri şəkildə müxtəlif təchizat və təcrübə qurğuları qurulmaqdadır [6].

Yerli universitetlərlə yanaşı bu şirkət xarici universitetlərlə də əməkdaşlıq edir. ABŞ, Çin, İngiltərə, Almaniya, Hollandiya kimi ölkələrdə bir çox elmi-tədqiqat institutları ilə əməkdaşlıq əlaqələri yaradılmışdır. Ölkə daxilində isə 30-a yaxın yerli universitetlə əməkdaşlıq edilir.

Şirkət tədqiqat-təkmilləşdirmə fəaliyyətlərini yerli və beynəlxalq universitetlərlə, təchizatçılarla, tədqiqatçı təşkilatlarla əməkdaşlıq şəraitində yerinə yetirməkdədir. Nanotexnologiyalar, qida saxlama texnologiyaları, nəqliyyat və logistika şəbəkələrinin yaxşılaşdırılması və s. kimi bir sıra sahələrdə 12 layihədə iştirak edir.

Bir sıra tədqiqatlarda Türkiyədə texnoparkların yaradılması və fəaliyyəti ilə bağlı müəyyən çatışmazlıqlar da qeyd edilmişdir:

- Ölkənin müxtəlif bölgələrində çoxlu sayda texnoparklar yaradılsa da,

- əvvəlcədən texno-park yerləşən ərazinin iqtisadi təhlili aparılmamışdır. Bu isə həmin texnoparkların inkişafını ləngitmişdir;
- Texnoparkların yaradıldığı sahələrin zəruriliyinin bir sıra hallarda aşağı olması;
  - Texnoparklara daxil olan bəzi firmaların fəaliyyətinin texnoparkın fəaliyyət prinsiplərinə uyğun olmaması. Belə ki, bəzi firmaların bura daxil olma səbəbi yalnız müəyyən vergi güzəştləri əldə etməkdən ibarətdir;
  - Texnoparklarda fəaliyyət göstərənlərin strukturu. Texnoparklarda əsasən tələbə və tədqiqatçıların cəlb edilməsi gözlənilsə də, bəzən bunların tam əksi müşahidə olunmaqdadır.

Respublikamızda nəzərdən keçirdiyimiz məsələlər əsasında aşağıdakı tədbirlərin xüsusi əhəmiyyəti ola bilər:

1. Ölkədə ali təhsil müəssisələri ilə sənaye arasında əməkdaşlığın inkişafı üçün dövlət tərəfindən hüquqi bazanın hazırlanması, strategiyanın müəyyənləşdirilməsi və inkişafına dəstək verilməsi;
2. Ölkədə yüksəkixtisaslı kadr hazırlığı və elmi-tədqiqat işlərinə investisiyaların stimullaşdırılması;
3. Sənaye müəssisələrinin universitet texnoparklarında fəaliyyət göstərmələri üçün ciddi stimullaşdırma imkanlarının artırılması;
4. Universitet texnoparklarında istehsal olunan məhsulların dövlət dəstəklili olaraq bazara çıxarılması;
5. Texnoparkların yaradılması zamanı texnopark qurulan ərazinin sosial-iqtisadi potensialının düzgün qiymətləndirilməsi və buna uyğun optimal seçim edilməsi;
6. Texnoparkların fəaliyyətində perspektiv inkişaf üçün elmi potensialın və tədqiqatçıların xüsusi çəkisinin yüksək olmasına çalışılması;
7. Ali təhsil müəssisələrində təhsil alan tələbələrin sənaye müəssisələrində təcrübə imkanlarının genişləndirilməsi və istehsalatda davamlı iştirak imkanlarının yaradılması;
8. Tələbələrin və tədqiqatçıların texnoparklarda fəaliyyətinin stimullaşdırılması;
9. Texnoparklarda kəşf olunan ixtiraların və innovativ məhsulların patent haqqlarının qorunması;
10. Texnoparkların fəaliyyəti üzrə konkret, əsaslandırılmış ixtisaslaşma istiqamətinin müəyyən edilməsi, bu istiqamətdə elmi-tədqiqatların sistemli şəkildə aparılması.

Ədəbiyyat:

1. Azərbaycanda beynəlxalq təcrübə əsasında texnoloji innovasiya məqsədli Texnopark və Aqroparkların yaradılması üzrə təklif və tövsiyələrin hazırlanması. İqtisadi İslahatlar Elmi Tədqiqat İnstitutu. Yekun

- Hesabat 2014, Bakı-2014, 52-59 s.
2. Cihan Talha Çağıl, "Türkiyede Ulusal Teknoloji Politikaları ve Teknoparkların Bölgesel Gelişmeye Etkileri", İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü. İstanbul-2007, 88 s.
  3. Demirli Yunus, "Türkiyede Teknoparklara Yönelik Teşvikler ve Teknoparkların Bilim ve Teknoloji Kapasitesinin Gelişimine Katkısı", Maliyye Degisi, Sayı 166, Ankara-2014, 95-114 s.
  4. <http://arsiv.mmo.org.tr/pdf/1684.pdf>, 11/03/2017
  5. <http://teknoparkizmir.com.tr/hakkimizda>, 15/06/2017
  6. <http://www.arcelikas.com/sayfa/70/Isbirlikleri>, 13/09/2016
  7. <http://www.tgbd.org.tr/WebContent/WebContent/4707>, 18.01.2017
  8. Qasimov İ.H., Cəbiyev F.A., "İnnovasiya sahibkarlığı və texnoparklar", Dərs vəsaiti, Bakı-2017.
  9. Muazzez Babacan, "Teknopark Kavramları ve Türkiyede Uygulamalar", TMMOB, Mühendis ve Makina Der-gisi, Ankara-1991, 186 s.
  10. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, "Yüksek Öğretimin Yeniden Yapılandırılması Üzerine Görüş ve Öneriler Hazırlama Komisyonu Raporu", Ankara-2012. 8 s.
  11. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜK), "Araştırma Geliştirme Faaliyetleri Araştırması 2012 Yılı Verileri", 20/11/2013 tarihli ve 13630 sayılı Haber Bülteni, Ankara-2013, 21 s.